
JAN KARŻEWSKI

NOWOCZESNE BUDOWNICTWO SZWAJCARJI

SYNDYKAT POLSKICH HUT ŻELAZNYCH, KATOWICE

„Poradnia dla Zastosowania Żelaza“

Inw. 573.

s. VI / p. 1. / 129.

6301

„ARCHITEKTURA I BUDOWNICTWO ROK 1930”**JAN KARŻEWSKI.**

**NOWOCZESNE
BUDOWNICTWO SZWAJCARJI.**

Współczesna architektura mało jest naogół znana — sami Szwajcarzy, poza fachowcami, mało się swą twórczością na polu architektury interesują a jeszcze mniej się na niej znają.

W ostatnich latach znalazło się w Szwajcarji kilku teoretyków, którzy zaczęli zwracać uwagę społeczeństwa na zagadnienia budowlane.

Niektórzy z nich zdają się traktować swe zajęcie zawodowo, jako krytycy, tak, jak to dotychczas jedynie w dziedzinie muzyki czy literatury miało miejsce. Fach krytyka architektonicznego, analogiczny do zawodu krytyka literackiego, czy muzycznego, ma dużą przyszłość przed sobą, gdyż w całej Europie zainteresowanie architekturą stale wzrasta.

Rzeczą architektów jest projektowanie i budowanie — tworzenie dobrej architektury; krytycy zaś mogą im tę twórczość ułatwiać lub utrudniać.

Wybitnymi popularyzatorami i krytykami architektonicznymi na terenie Szwajcarji są obecnie Peter Meyer, Bernoulli, Gantner, Giedion i kilku innych. Dwaj pierwsi są też czynnymi architektami.

72 (494) 2195

Na szwajcarskie budownictwo monumentalne ostatnich dziesiątków lat nie bez wpływu były budowle Wystawy paryskiej. Różne dworce (Luzerna), hotele, sale koncertowe, teatry — naśladują przeładowane i pretensjonalne przykłady francuskie owych czasów.

Pod wpływem teorii Viollet-le-Duca — źle pojętych — tworzono następnie różne pseudo-romantyczne, czy pseudo-gotyckie dziwolągi, jak np. Muzeum Historyczne w Bernie, czy też rozmaite Palasy w St. Moritz, czy Caux, — hotele upstrzone wieżami i wieżyczkami i udawać mające zamki feodalne.

Budownictwo mieszkalne było długo pod wpływem Niemiec, — Muthesius'a Monachjum, a następnie Ostendorf'a.

Po wojnie zaczęły przenikać z Francji nowe teorie i nowe prądy.

Szwajcar z La Chaux de Fonds — Charles E. Jeanneret, osiadły w Paryżu głośny teoretyk i architekt, znany pod nazwiskiem Le Corbusier, rozpoczął propagandę i popularyzację nowej architektury.

Obecnie, prostota nowoczesności cechuje większość nowopowstających lub projektowanych budowli.

Oczywiście rozróżniać trzeba pojęcia architektury modnej od nowoczesnej.

Nowoczesność, czy też powiedzmy współczesność — jest istotnym wyrazem ducha i charakteru danej epoki.

Każdy z historycznych stylów przeszłości, mający w sobie te zadatki, dzięki którym przeszedł do historii sztuki, był swego czasu stylem nowoczesnym.

Modne odmiany, eksperymenty a nieraz zwyrodnienia każdorazowego stylu nowoczesnego, do historii sztuki — ani przeszłej ani dzisiejszej — nie wchodzi.

BAZYLEA.

1

Bazylea jest miastem, konkurującym z Zurychem co do zacięcia wielkomiejskiego.

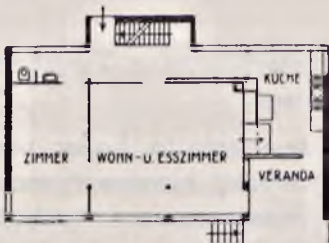
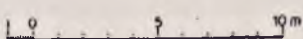
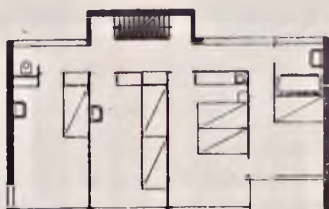
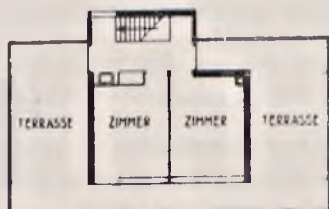
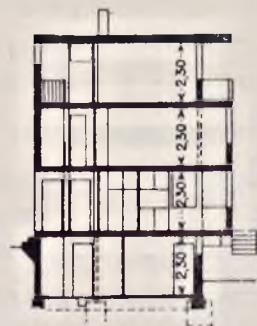
Rzecz charakterystyczna, że miasto to, będąc pod pewnymi względami najbardziej konserwatywnym miastem szwajcarskim, opancerzonym tradycją arystokratyzmu tutejszych patrycjuszów, – jest jednym z najbardziej nowatorskich, gdy idzie o twórczość architektoniczną.

W Bazylei pracuje obecnie szwajcarska awangarda architektów na polu budownictwa mieszkaniowego.

Wyróżniają się tu przede wszystkim architekci Artaria i Schmidt, pionierzy budowania domów o szkieletie stalowym.

Dom szkieletowy w Riehen pod Bazyleą arch. Artaria i Schmidt.

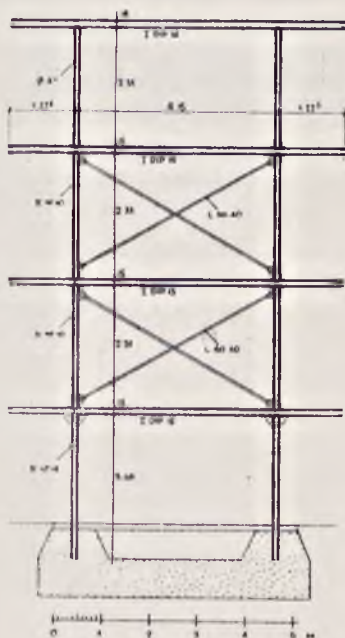

1

RZUTY I PRZEKROJE.

Kubatura 960 m³

Cena jednostkowa 58 fr. od m³. Koszt
ogólny 75 000 fr., w tem pracy 11 000 fr.
Konstrukcja kosztowała 5 400 fr.

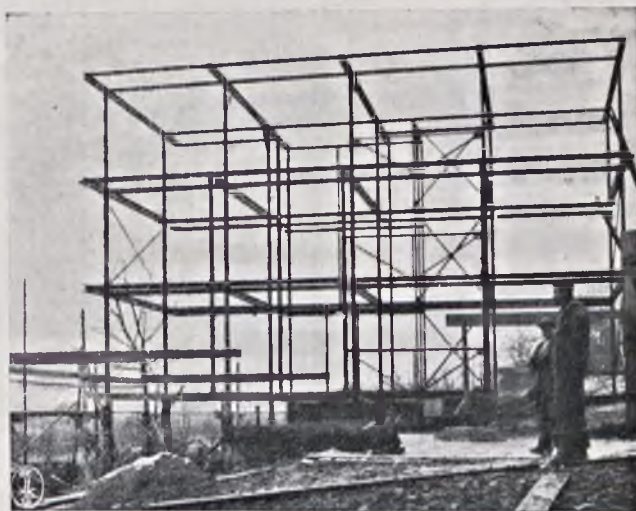

2

Konstrukcja :

szkielet żelazny z przekątnymi usztywnieniami i sztywno wybudowanymi stropami - o polach normalnych $3,15 \times 4,15$ przy nadwieszeniu z obu końców belek na $1,32$ m. - składa się ze słupów $2 \times C\ NP\ 10$ na pierwszym piętrze i poddaszu oraz takich samych wzmocnionych na parterze.

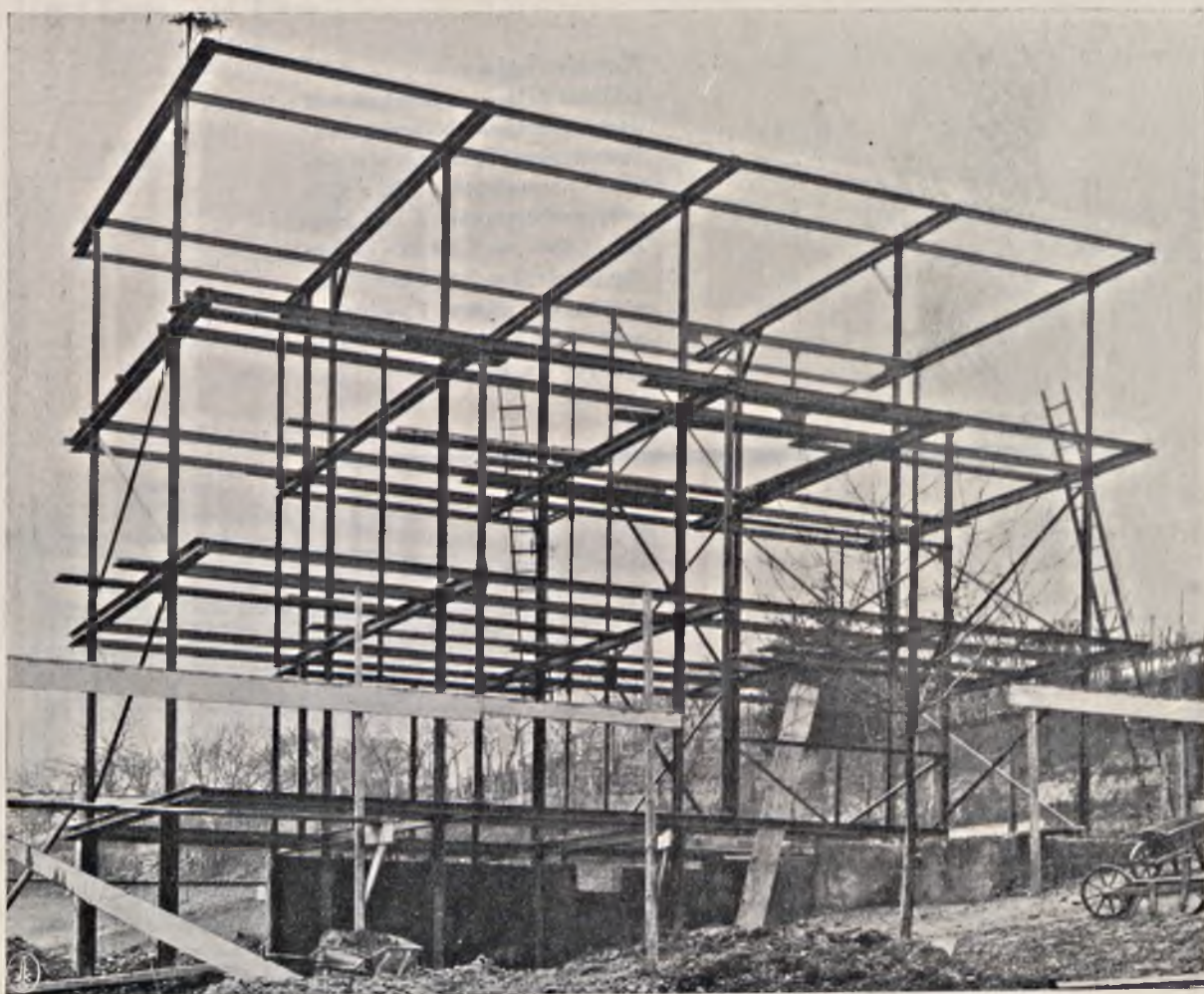
3

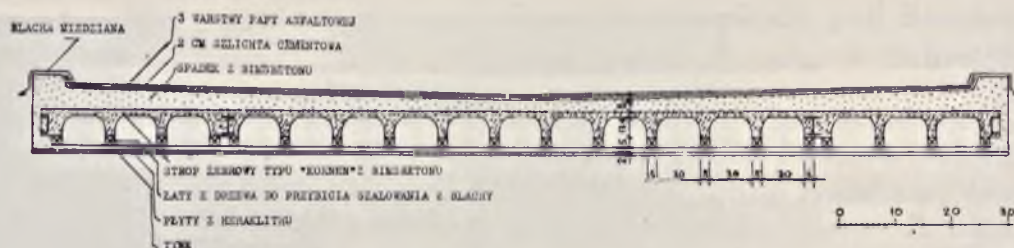

5

4

Konstrukcja. Podciągi: - I Dip 14 nad poddaszem oraz I Dip 15 nad parterem i pierwszym piętrzem waga ogólna szkieletu wynosi 13 tonn.

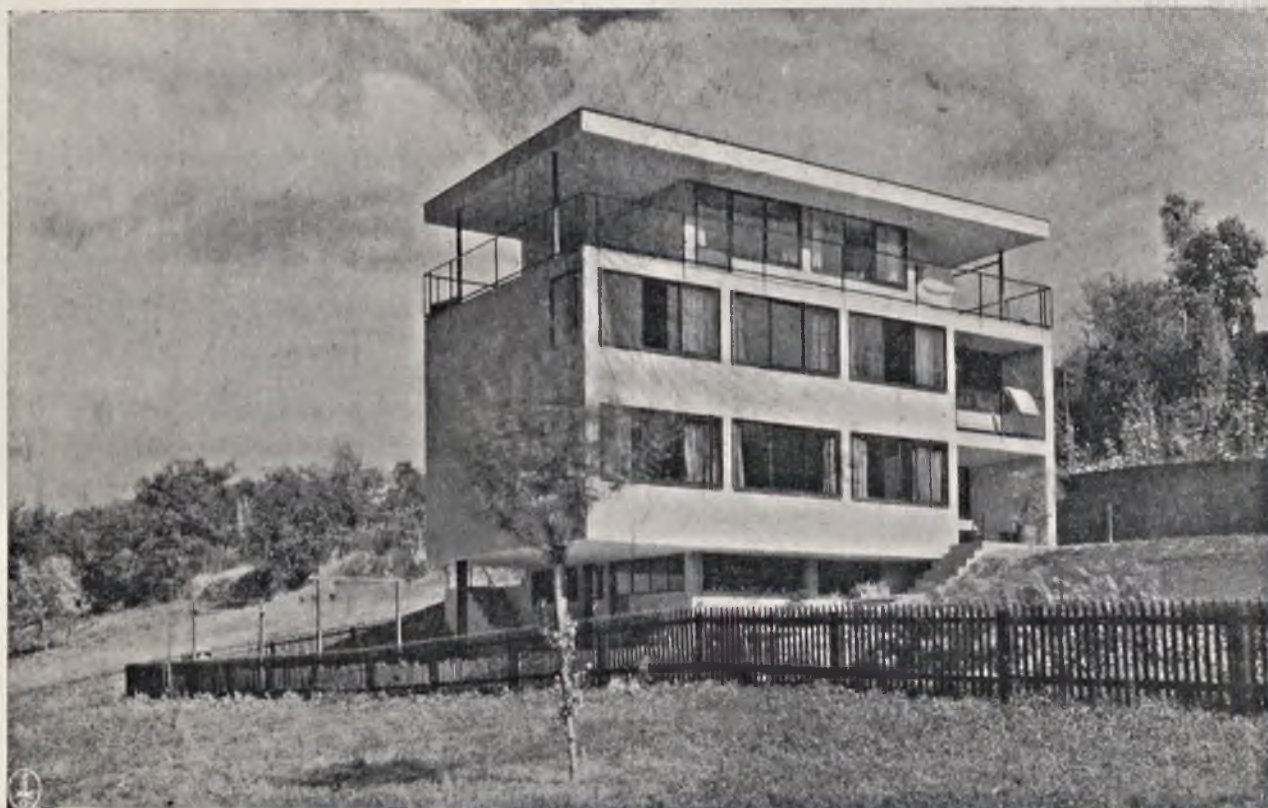

5

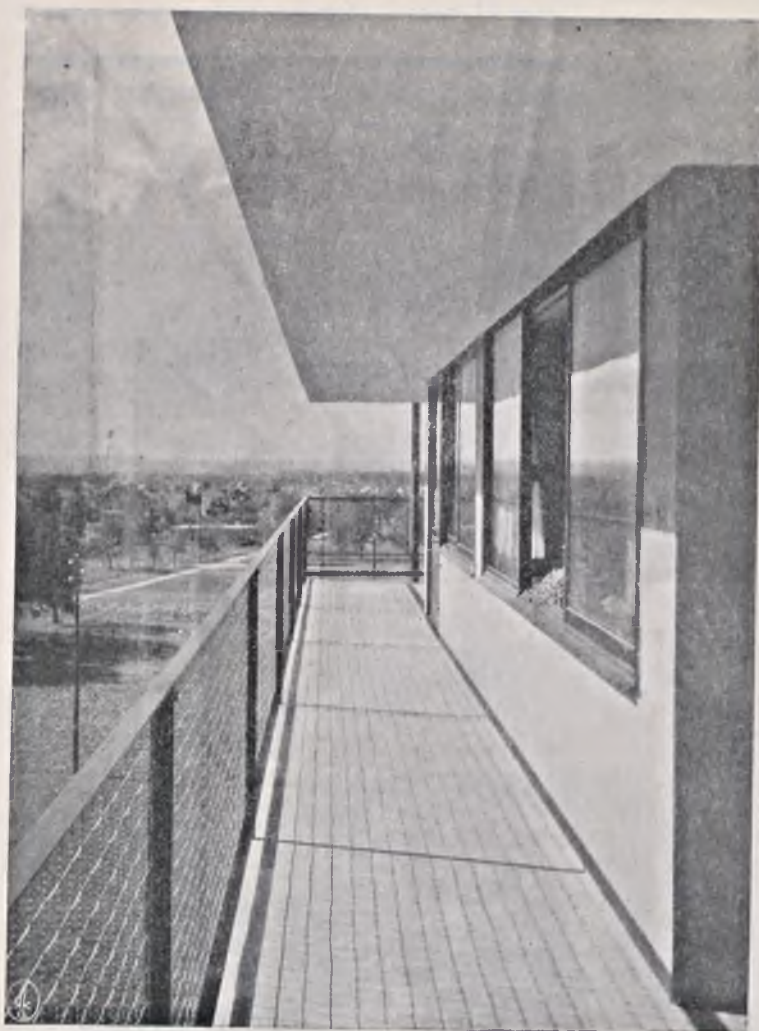
Dach - zwykły strop z warstwą bimsbetonu ze spadkiem ku środkowi domu. Na to dwie warstwy papy bitumicznej na lepniku, przysypane żwirem.

6

Dom szkieletowy w Riehen pod Bazyleą w stanie gotowym, wypełniony płytami bimsbetonowymi dług. 25 cm. Stropy - żebra typu Koenen z bimsbetonu.

7

7
8

Tarasy z asfaltu grubości 20 cm. na warstwie betonu ze spadkiem, na to brykiety ceglane.

Mury zewnętrzne z pustaków bimsowych 25 cm. grubości, okna pojedyncze, podwójnie szklone, przesuwane lub podnoszone.

Schody żelazne obłożone linoleum. Instalacje centralne.

Dom Wendenhalde pod Bazyleą proj. arch. Artaria i Schmidt.

Wykonano jako szkielet, konstrukcję żelazną bez rusztowań. Szkielet zmontowano w ciągu 10^{1/2} dni. Jest to system sztywnych ram o polu normalnem 4,19x5,22. Słupy o profilu 2xC NP 16, - podciągi 2xC NP 24. Ściany zewnętrzne: dwie płyty o grubości 8 cm. z przestrzenią pustą 2 cm. między nimi. Z takich samych płyt stropy, dach, ściany działowe. Dach asfaltowy ze spadkiem ku środkowi domu. Pod asfalt bimsbeton. Tynk zewnętrzny pomalowany olejno. Koszt ogólny 75 000 fr., cena jednostkowa 60 fr. za mtr.³

9

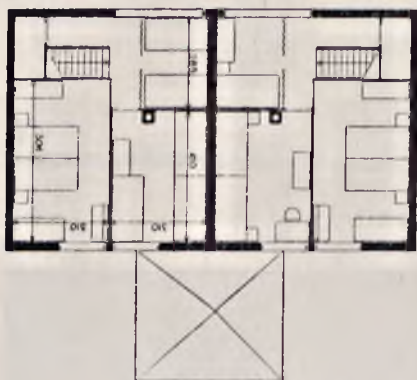
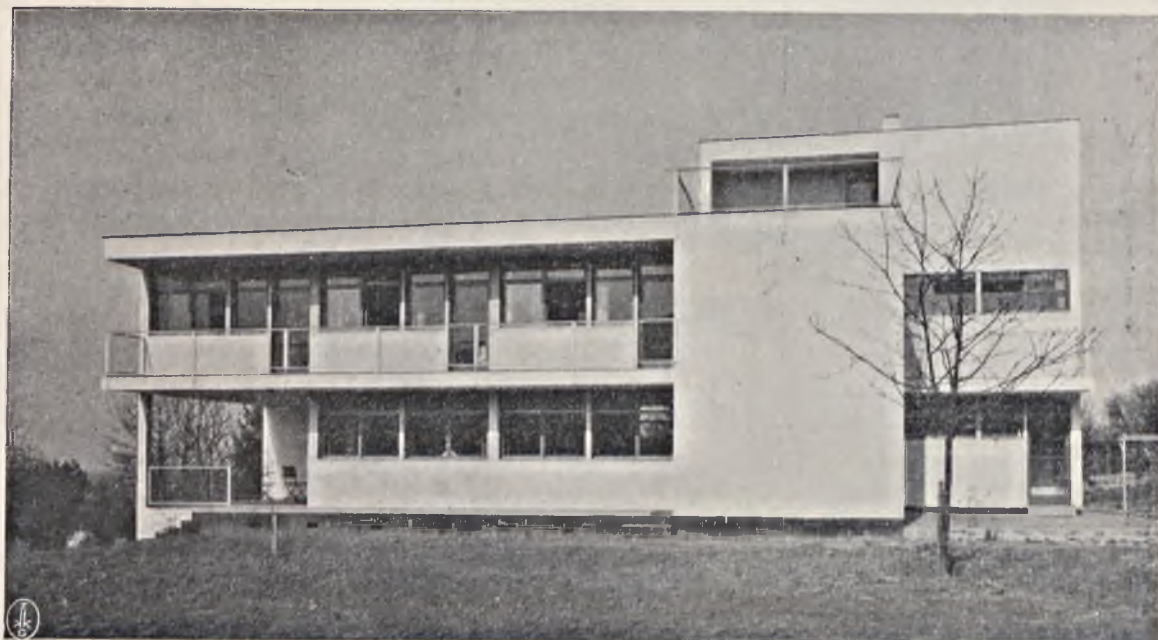
Rzuty.

10

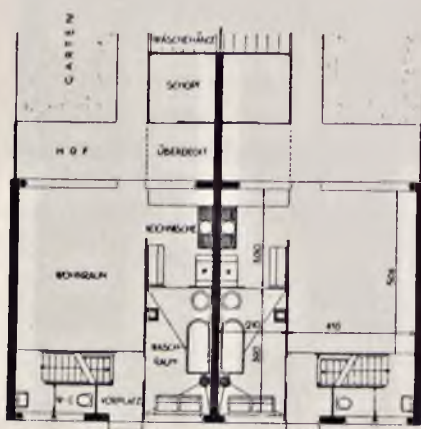
Szkielet wypełniono pustakowemi płytami¹⁾ bims-
betonowemi o wym. 25 x 33 cm.

9

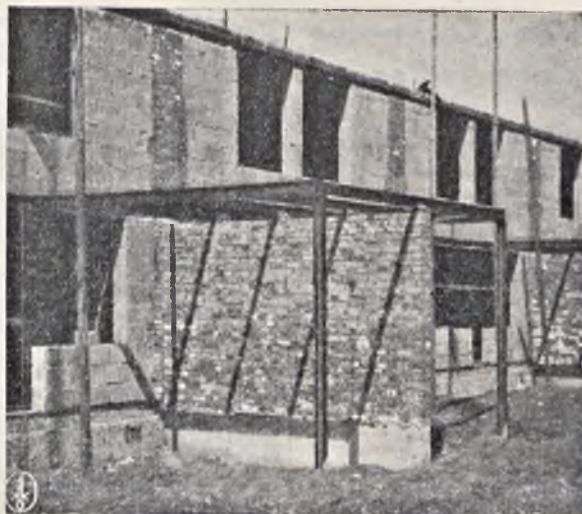
Kolonja mieszkaniowa Schoren-matten w Bazylei proj. w konstrukcji żelaznej przez architekt. Küntzel, Artaria i Schmidt.

12/12 a

Rzuty.

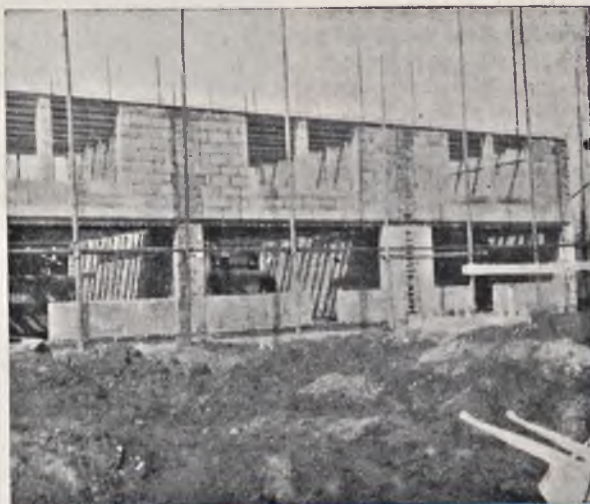
Kolonja ta została zbudowana częściowo przy pomocy finansowej rządu. Pomyślana początkowo jako osiedle o zabudowaniu szeregowym „jednorzędowym” — o domach ustawionych równolegle i zwróconych na południo-wschód, zbudowana została — wskutek trudności, związanych z przeplanowaniem dróg, jako kolonja typu dawniejszego — „dwurzędowego”. Wobec takiego obustronnego zabudowania ulic, powinno się było zaprojektować dwa typy domów, zależnie od sytuacji. Względy oszczędnościowe stanęły temu niestety na przeszkodzie. Plany proste, przemyślane, kuchnie mieszkalne dobrze rozmieszczone. Nisze kuchenne z osobną wentylowane. Wanny ustawione w pomieszczeniu, przeznaczonem na pralnię. Konstrukcja: mury działowe między domami są murami nośnymi, — belkowanie równoległe do lica domów. Stropy między belkami teowymi — systemu Hourdis. Ściany działowe z cegły 25 cm. grubości, zewnętrzne — z bloków bimsbetonowych. Dachy płaskie ze spadkiem ku środkowi domów. Kosztorys wykazał, że dach ten wypadł o 700 fr. taniej na każdym domu niż dach stromy. — Metr sześcienny tych budynków wypadł bardzo tanio — po 44 fr.

Wypełnienie szkieletu żelaznego
płytami bimsbetonowymi.

13

14

Kolonja mieszkaniowa Schorenmaten. Widok ogólny.

15

11

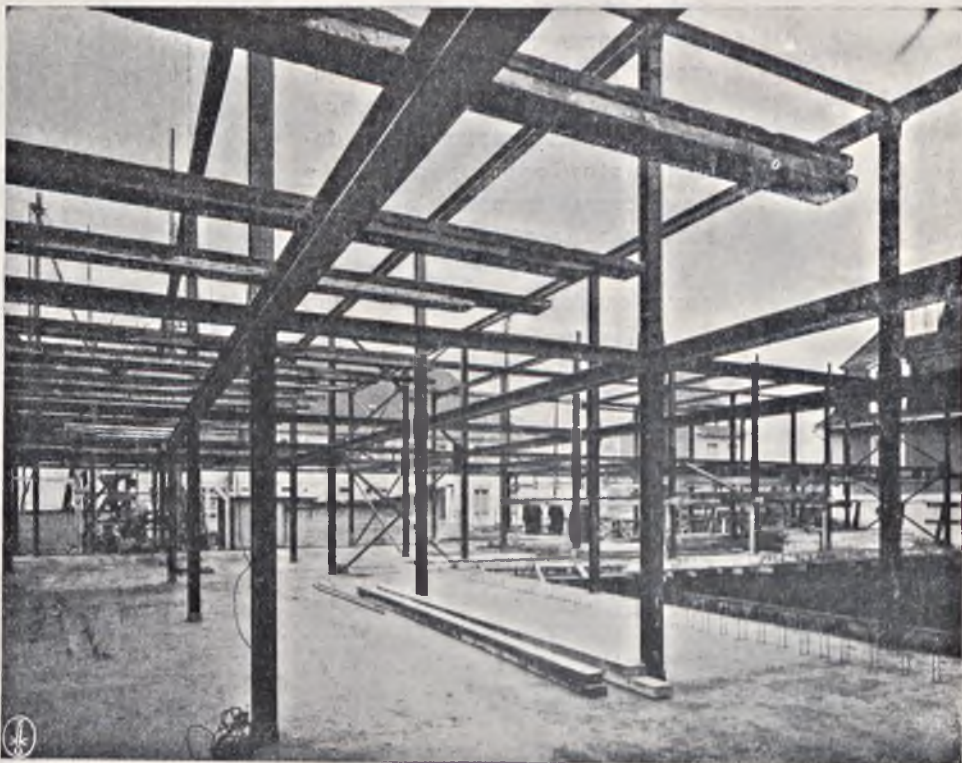
Dom „Zum neuen Singer“ w Bazylei.

Dom ten został zbudowany dla samotnych kobiet.

16

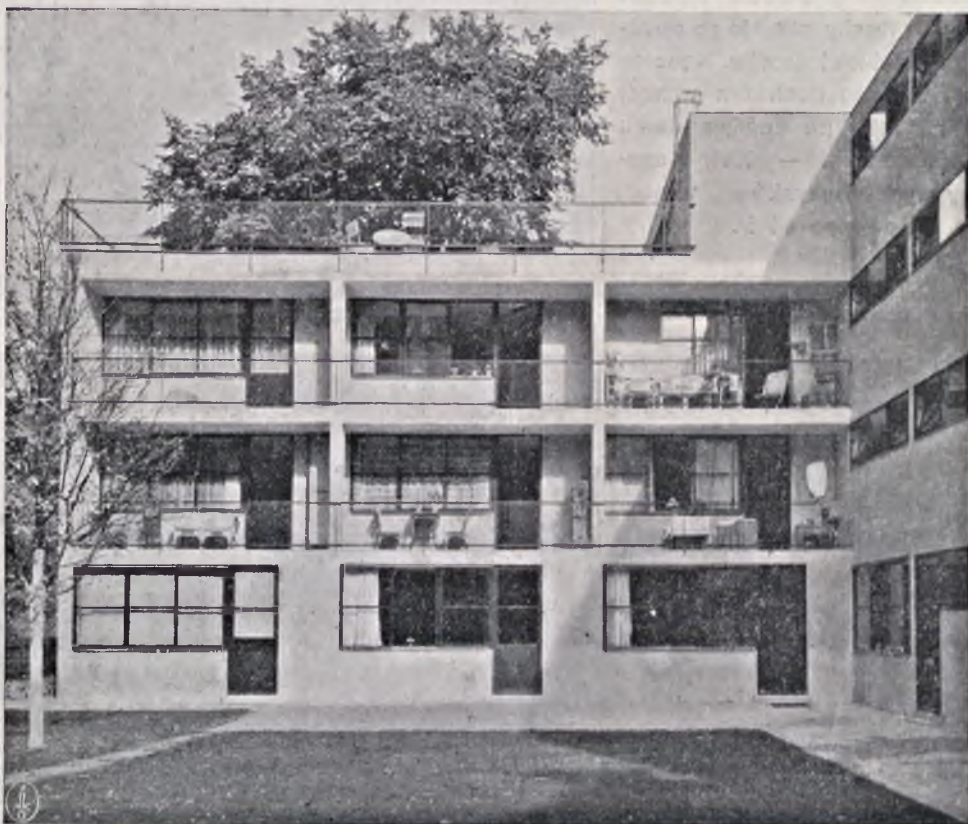
KONSTRUKCJA.

Szkielet żelazny z poprzecznymi usztywnieniami. Pola $3,20 \times 5,46$. Podpory przez trzy piętra o wymiarze I NP 14. Podciągi NP 16. Szkielet zbudowało pięciu ludzi bez windy — w ciągu sześciu tygodni.

17

ŚCIANY: bimsbeton zbrojony — szalowany — o grubości 12 cm. następnie 10 cm. próżni na słupy oraz 5 cm. grub. płyty z bimsu, razem 27 cm. Dach płaski ze spadkiem ku środkowi budynku.

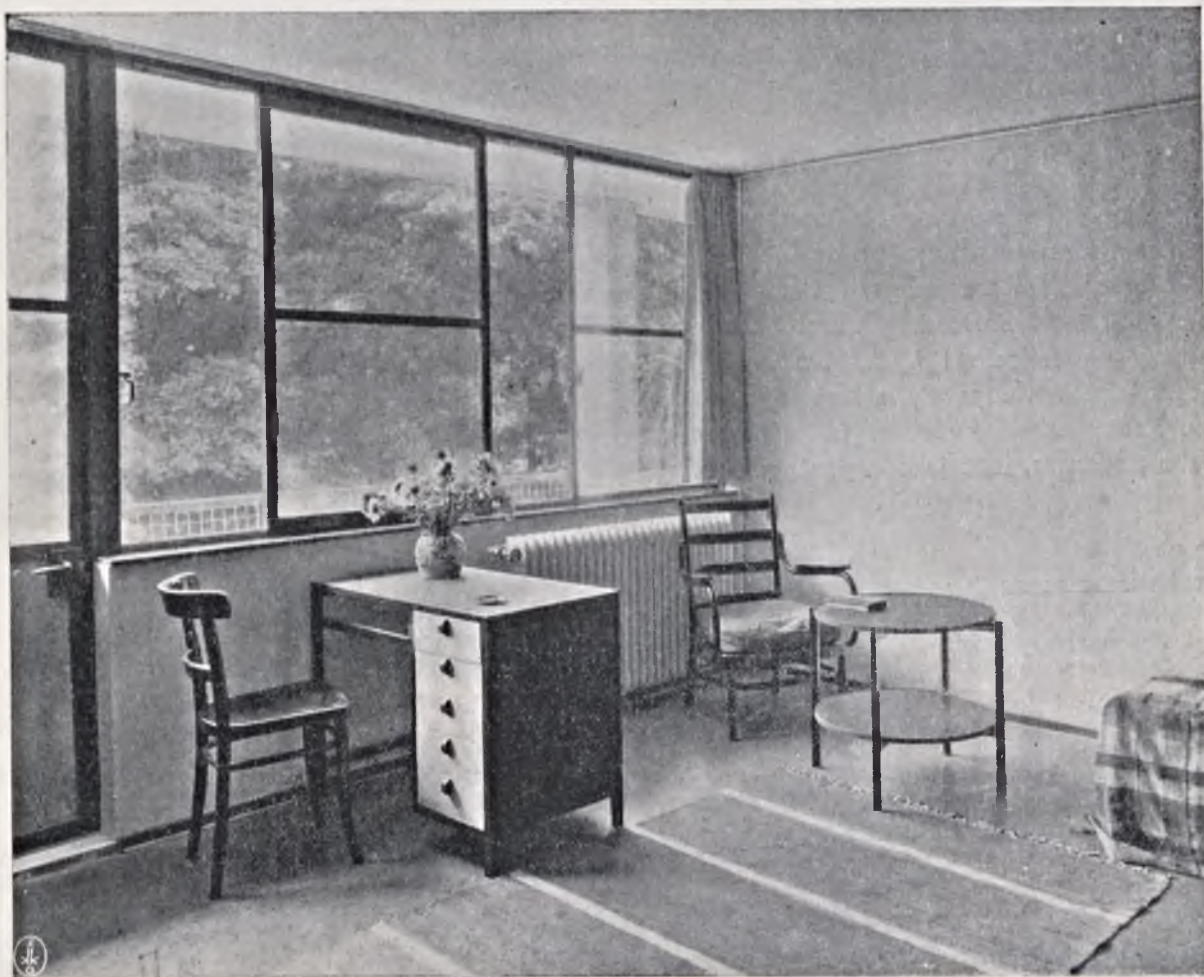

12

Dom ma przede wszystkim pierwszorzędne walory konstrukcyjne. Cena jednostkowa: — 59,5 fr. za m². Koszt ogólny — wraz z placem — 400.000 fr. Sposób sfinansowania tej budowy może interesować nasze instytucje społeczne, — dlatego cytuję następujące dane: I i II hipoteka na 5¹/₄ % dały 240.000 fr. Następnie na sumę 120.000 wypuszczono udziały po 1000 fr. jako pożyczkę na 4%, płatną po 10 latach. Poza tem same lokatorki musiały jeszcze wziąć udziały za 34.000,— podzielone proporcjonalnie do wielkości zajmowanych mieszkań a wynoszące po 1000-2500 fr. za mieszkanie. Udziały te zwracane są w razie wyprowadzki. Pozostałe 6000 pożyczkiły à fonds perdu szwajcarskie zawodowe związki kobiece.

18

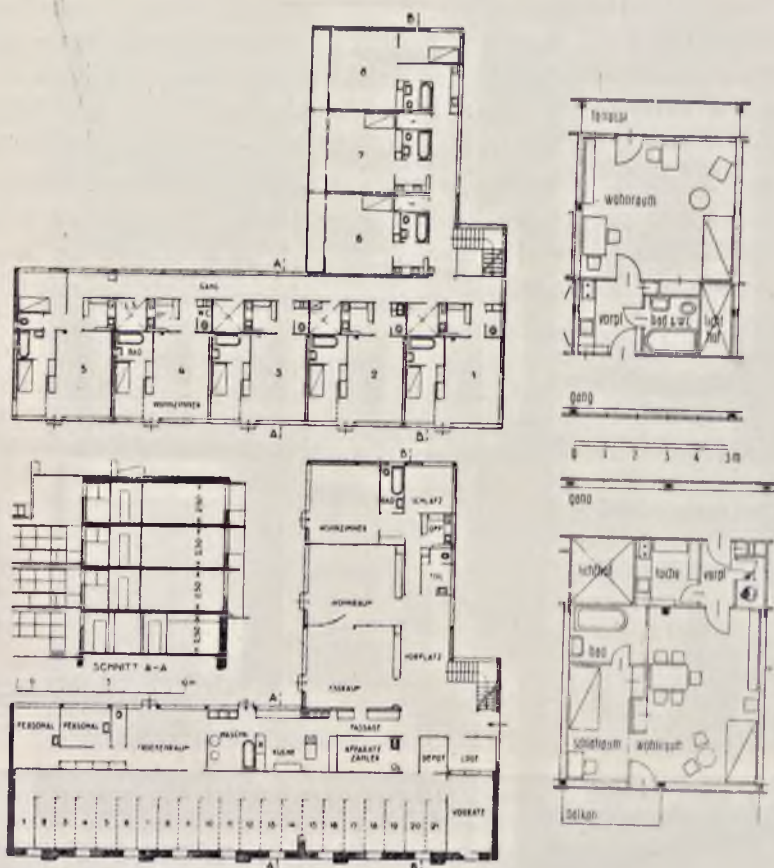
Wnętrze, okna w metalowych ramach.

13

19

Rzuty i przekroje.

Kooperatywa mieszkaniowa „Neuweg” w Bazylei.

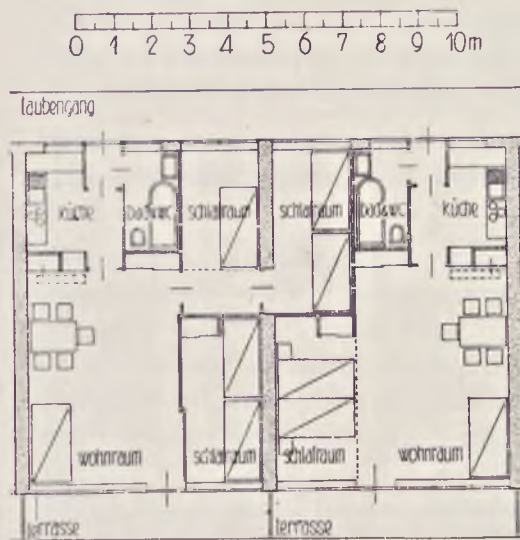
Kooperatywa Neuweg projektowana jest na terenach przylegających do kolonii Eglisee, gdzie urządzono wystawę Woba. Jest to ostatnia z prac Artarii i Schmidt'a, Podajemy kilka perspektyw i planów tego budynku. Dom gankowy z kłatkami schodowymi otwartymi. Dobrze rozłożone urządzenia gospodarskie, — pralnie, spusty na śmiecie i t. d. Do suszenia bielizny służyć ma dach budynku z warsztatami. Kooperatywa Neuweg nie jest jeszcze zbudowana wskutek sprzeciwu ze strony władz budowlanych z powodu zaprojektowania piętra trzeciego nie jako poddasza, lecz jako piętra pełnego.

20

Plan.

14

21 / 22

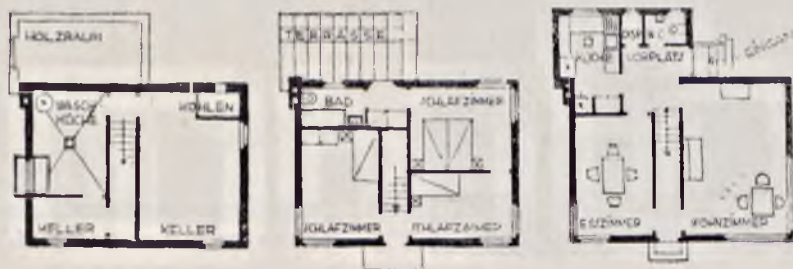
Rzuty i przekroje.

Dom szkieletowy pod Thun. Proj. arch. Itten i Gysler.

23

Widok ogólny.

24

Rzuty.

15

2

MARAN.

Obecnie wykończono w Montanie projektowane przez arch. Itten i Steiger, Sanatorium w Bellalui. Jest to dom o szkieletcie stalowym, spawanym.

25

Sanatorium w Bellalui.

Hotel sportowy w Maranie.

Przykładem nowoczesnego budownictwa hoteli jest hotel w Maranie/Arosą. Małą, od kilkudziesięciu lat istniejącą obojętną górską „rozbudowano“ w ten sposób, że dobudowano do niej duży, nowoczesny hotel.

Hotel ten, bardzo ładnie wkomponowany w otoczenie krajobrazu, zbudowany został w roku ubiegłym — w ciągu sześciu miesięcy. Projektowali architekci br. Brunold.

Konstrukcja szkieletowa. Trzy ściany zewnętrzne z cegły. Czwarta — południowa — z ryglówki, pozostawionej bez wypełnienia, okrytej obustronnie izolacją z ondulex'u i otynkowanej. Dach domu, jako taras. Część przykryta do leżakowania w cieniu. Przykrycie to wyzyskano, jako jeszcze jeden taras — na kąpiele słoneczne. Taras i solarium z pysznym widokiem na góry są ulubionym miejscem odpoczynku narciarzy. Winda doprowadzona do solarium. Tarasy dachowe są — jeżeli chodzi o praktyczną, hotelową stronę projektu — rozwiązaniem znakomitem i bardzo dochodowym.

Pod kątem widzenia wymagań estetycznych — rozwiązanie to — szczególnie w krajobrazie górskim — jest też doskonałe. Dach — taras wykonano ze spadkiem do środka. Rynna oczywiście pośrednio lub bezpośrednio podgrzewana, — nie może zimą zamarznąć. W domach ogrzewanych zimą, a szczególnie centralnie, jest to najlepszy i najtrwalszy, w utrzymaniu najtańszy system odwadniania dachu. Następnie — bardzo ważna w okolicach o dużych mrozach — izolacja powietrzna pod zewnętrzną powłoką dachu — zimne powietrze zewnętrzne min. 4 cm. wzrasta o $2\frac{1}{2}\%$ pochylenia dachu.

28

Widok ogólny hotelu.

27

Wypełnienie ściany południowej
ryglówką, obłożonej częściowo
ondulexem.

28

Sala jadalna, duże okna podno-
szone w ramach metalowych.

29

Hall, wnętrze jasne, wszystkie drzwi rozsuwane,
okna podnoszone.

18

W konstrukcji szkieletowej są też budowane ostatnie prace architektów br. Brunold oraz Lichta, a mianowicie:

Dom Handlowy w Arosie. Budynek ma szkielet żelazo-betonowy, dach płaski ze spadkiem do środka domu. Wykusze o dużych pięknych otworach okiennych. Szklenie pojedyncze — szyby lustrzane. Okna metalowe zrównoważone, — podnoszone. Okna zwykłe pojedyncze — szklone podwójnie. Bardzo szczęśliwie rozwiązane uskoki sklepowe, dzięki którym wszystkie sklepy mają dobrą wartość handlową. Na piętrach mieszkania. Wszelkie nowoczesne instalacje. Balustrady przy balkonach ze szkła drutowego, usztywnionego poręczą żelazną.

30

Dom Handlowy w Arosie, widok ogólny.

Hotel Isla projektu arch. Lichta
zbudowano w ciągu sześciu
miesięcy w roku ubiegłym. Jest
to hotel prywatny o klubowym
charakterze.

31

Ogólny widok Hotelu Isla w Arosie.

Konstrukcja: — szkielet żelbetonowy do drugiego piętra. Trzecie piętro — szkielet żelazny. **Wypełnienie:** piwnica — kamień łamany i beton. Piętra — cegła. Dach płaski ze spadkiem ku środkowi.

20

Wszelkie nowoczesne instalacje: — kuchnia opalana tylko elektrycznością, bojlery-thermosy. Wodne ogrzewanie centralne. Woda podgrzewana olejem. Tank-zbiornik w ziemi — na paliwo. Elektryczne piece dodatkowe, telefony i t. p. Spusty na brudną bieliznę wprost do pralni.

W salach wielkie okna metalowe przesuwane, odciążone, zawieszone, na rolkach syst. Perkeo. Szklone pojedynczo — szyby lustrzane. Okna zwykłe — pojedyncze — szklone podwójnie. Balustrada przy leżalniach ze szkła mlecznego na drucie. Poręcze drewniane. Podłogi w pokojach z jasnego linoleum, nawet biało-kremowego — efekt doskonały. Schody wyłożone jasną gumą.

Ściany — tapety do zmywania, lub malowanie olejne na straminie. Płaskie łamane w kolorach zimnych i ciepłych.

Cena jednostkowa ogólna — 90 fr./m². Arosa jest miejscowością kuracyjno-sportową w rodzaju Zakopanego. Położona na wysokości 1800-2000 m. np. m. Opady śnieżne dochodzą do kilku metrów. Zakładano Arosę jako miejscowość uzdrowiskową. Obecnie usiłuje się nadać jej czysto sportowy charakter. Sanatorja przebudowuje się na hotele sportowe. Nie jest to bez wpływu na plany obecnie budowanych domów.

32

Wnętrze salonów, drzwi rozsuwane.

33

Sala jadalna,
okna metalowe,
przesuwane.

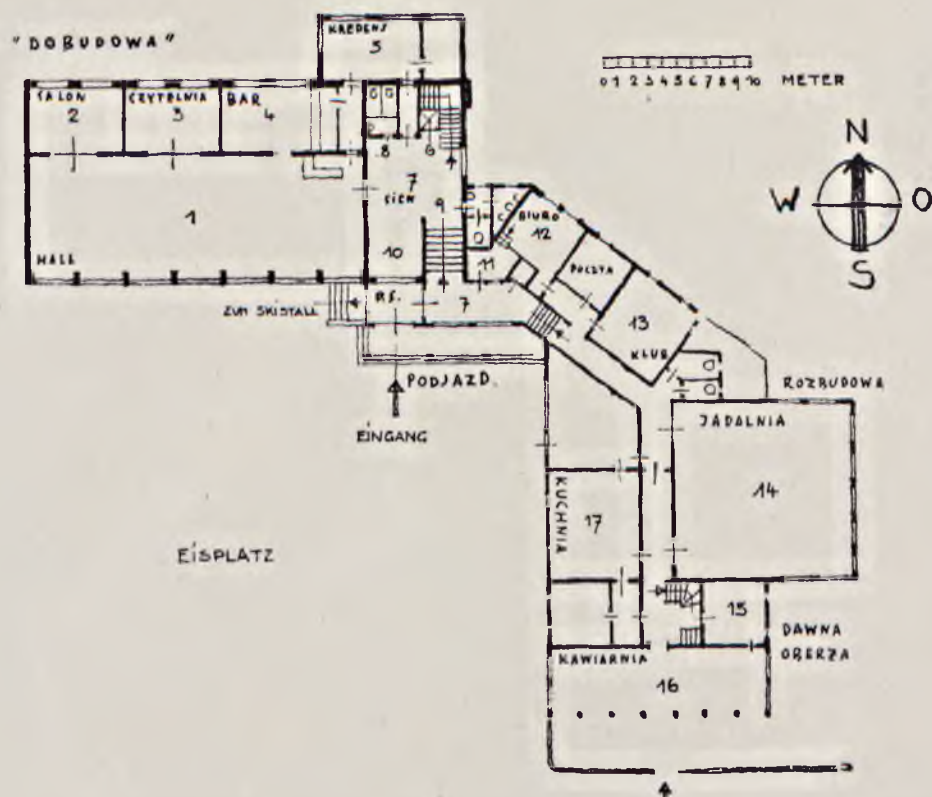

34

Kuchnia elektryczna z szafami wbudowanymi i urządzeniem ze stali.

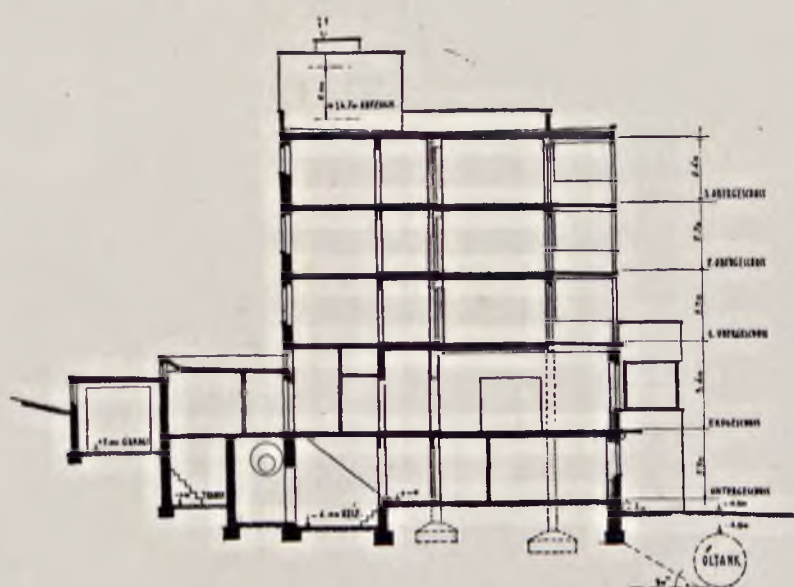

22

Rzuty.

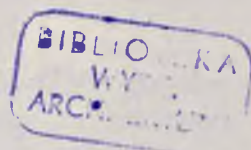
35

Przekrój.

36

Jak widać z powyższych przykładów, Szwajcaria nie pozostaje w tyle za innymi krajami w nowoczesnym budownictwie domów mieszkalnych, biurowych, hoteli, szpitali, szkół itp., w którym zarówno formy architektoniczne jak i materiały znajdują właściwe zastosowanie.

6301

DRUK: K. MIARKA SP. WYD. Z OGR. POR., MIKOŁÓW.